

КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Розглянуто особливості класифікації ризиків банківської діяльності, подано узагальнену класифікацію на основі трьох критеріїв.

Аннотация. Рассмотрены особенности классификации рисков банковской деятельности, предложена обобщенная классификация на основе трех критериев.

Annotation. The features of the banking risk's classification was considered. A new way of bank activity risks classification on the basis of three factors is proposed.

Ключові слова: ризик, класифікація, банківська діяльність.

Банківська сфера характеризується вищою, порівняно з іншими видами діяльності, ризикованістю. Це обумовлено специфікою функцій, які виконує кожний банк. Банки співпрацюють з багатьма партнерами, клієнтами, позичальниками, фінансовий стан котрих безпосередньо впливає на становище самих банків. Здійснення кожної банківської операції пов'язане з реалізацією кількох видів ризиків.

Виходячи з того, що прийняття ризиків – основа банківської діяльності, банки мають успіх тоді, коли прийняті ними ризики розумні, контрольовані і знаходяться в межах їх фінансових можливостей і компетенцій. Повністю уникнути ризиків неможливо, проте ними можна і потрібно свідомо управляти, з урахуванням того, що всі види ризиків взаємопов'язані і їх рівень постійно змінюється під впливом динамічного зовнішнього та внутрішнього середовища. Ефективність управління ризиками (ризик-менеджменту) багато в чому залежить від правильності ідентифікації та оцінки певного виду ризику.

Проблеми класифікації ризиків банківської діяльності розглядалися такими вітчизняними вченими, як І. Балабанов [1], В. Глущенко [2], А. Граділь [2], Є. Матрос [3], Л. Примостка [4], Є. Розанова [5] та ін. Згадані вчені-економісти зробили вагомий внесок у дослідження цієї тематики, концентруючи увагу на підходах до класифікації банківських ризиків за певною сукупністю ознак, які визначали принципи класифікації. Але деякі теоретичні питання щодо виділення ознак класифікації ризиків банківської діяльності та їх різновидів залишилися не вирішеними повною мірою і потребують подальшого уточнення та групування.

Оскільки ефективність функціонування банків залежить від ступеня визначеності ризику та правильного віднесення його до певної групи, доцільно дослідити види та принципи класифікації банківських ризиків, а також ознаки, за якими ризики об'єднуються у групи.

Під класифікацією ризиків слід розуміти розділення ризиків на окремі групи за певними ознаками для досягнення поставленої мети. Науково обґрунтована класифікація ризику дозволяє чітко визначити місце кожного ризику в їх загальній системі. Вона створює можливості для ефективного застосування відповідних методів, прийомів управління ризиком. Існує безліч різних класифікацій банківських ризиків, які умовно можна об'єднати у такі підходи.

Видовий підхід полягає в класифікації банківських ризиків залежно від сфери, де внаслідок настання цих ризиків банк несе певний збиток, тобто критерієм побудови такої класифікації є можливі причини банкрутства банку.

Ваговий підхід. Банківські ризики класифікуються залежно від їх питомої ваги в резервному капіталі банку (капіталі під ризиком).

Системний підхід. Класифікація банківських ризиків відбувається відповідно до основних видів діяльності, внутрішніх і зовнішніх бізнес-процесів банку, такому підходу властива доволі складна структура ризиків, пов'язана з високою деталізацією, що відображає найбільш ризикові позиції банку.

Факторний підхід. Банк представляється як суб'єкт господарювання, що оперує в умовах невизначеності, схильний до впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, відповідно банківські ризики розділяються на зовнішні і внутрішні, з подальшою їх класифікацією за основними ризиковими чинниками.

Питання про доцільність того або іншого підходу на сьогодні залишається відкритим. Кожен банк визначає оптимальну для себе класифікацію банківських ризиків виходячи зі своїх специфічних реалій. Головною проблемою при цьому є побудова науково аргументованої класифікації.

Проведені аналіз та дослідження робіт науковців [1 – 9] щодо класифікації ризиків банківської діяльності дозволили узагальнити класифікацію на основі таких критеріїв класифікації: рівень ризику, характер наслідків, ступінь формалізованості.

Згідно з першим критерієм слід розрізняти ризики на макрорівні та мікрорівні.

До ризиків макрорівня належать такі, виникнення яких обумовлене змінами у зовнішньому щодо банку середовищі і безпосередньо не пов'язані з результатами його діяльності. Особливе місце посідають політичні, правові, соціальні та економічні ризики, виникнення яких обумовлене загостренням економічної кризи в країні, політичною нестабільністю, заборонами або обмеженнями на перерахування коштів за кордон, консолідацією боргів, уведенням ембарго, відміною імпорتنих ліцензій, війнами, змінами у законодавстві тощо.

До мікрорівня належать ризики, що виникають безпосередньо в процесі діяльності банку і обумовлені кількістю його клієнтів, партнерів, зв'язків, спектром банківських операцій та послуг.

Відповідно до другого критерію банківські ризики розділимо на первинні (виникнення яких прямо і безпосередньо призводить до фінансових втрат банку) і вторинні (які безпосередньо до фінансових втрат не призводять, проте до таких втрат можуть призвести наслідки їх виникнення).

Третій критерій базується на можливості математичного обчислення та прогнозування банківських ризиків. Таким чином, ризики, для яких на даному етапі розвитку економічної науки існують алгоритмізовані підходи, що дозволяють розрахувати ймовірності і результати виникнення, можна віднести до формалізованих. А ризики, ймовірність та результати виникнення яких можна лише передбачити на основі досвіду або інтуїції банківських працівників, можна віднести до неформалізованих.

Отже, підбиваючи підсумки класифікації та визначення ризиків, наголосимо, що комплекс дій із ризик-менеджменту має на меті забезпечити досягнення таких цілей: ризики мають бути зрозумілими та усвідомленими; рішення з прийняття ризику мають відповідати стратегічним завданням діяльності банку; рішення з прийняття ризику мають бути конкретними й чіткими; очікувана дохідність має компенсувати прийнятий ризик. З розвитком фінансових систем спектр ризиків розширювався. Управління ними, зважаючи на масштаби фінансово-кредитних операцій, багатовекторний набір фінансових інструментів та швидкість здійснення трансакцій, стало однією з проблем керівництва, налаштованого на успішну діяльність банку.

Наук. керівн. Омельченко О. І.

Література: 1. Балабанов И. Т. Риск-менеджмент / И. Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 205 с. 2. Глушенко В. В. Фінансові ризики комерційного банку / В. В. Глушенко, А. Ш. Граділь. – Х., 2007. – 201 с. 3. Матрос С. О. Інформаційна підтримка визначення міри банківських ризиків / С. О. Матрос // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 8. – С. 103–107. 4. Потійко Ю. Теорія і практика управління різними видами ризиків у комерційних банках / Ю. Потійко // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 58–60. 5. Пернарівський О. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків / О. Пернарівський // Вісник НБУ. – 2004. – № 4. – С. 44–48. 6. Раєвська Т. Практичні підходи до оцінки ризиків у діяльності банків / Т. Раєвська // Вісник НБУ. – 2005. – № 8. – С. 9–14. 7. Печалова М. Організація ризик-менеджменту в комерційному банку / М. Печалова // Фінансовий ринок України. – 2004. – № 3. – С. 12–17. 8. Крупка М. І. Роль системи оцінки ризиків (COP) у забезпеченні стабільності комерційних банків України / М. І. Крупка // Фінанси України. – 2004. – № 9. – С. 100–104. 9. Кондратюк Е. А. Понятие банковских рисков и их классификация / Е. А. Кондратюк // Деньги и кредит. – 2004. – № 6. – С. 43–50.